

5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2003. – 463 с.
6. Северін В. С. «Енеїда» І. П. Котляревського / В. С. Северін // Вісник. – 2011. – Вип. 11–12. – С. 164 – 165.
7. Фразеологія сучасної української мови [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://schoollib.com.ua>.

Довідкова література

1. Етимологічний словник української мови: в 6 томах / за ред. О. С. Мельничука. – К.: Наук. думка.
2. Тлумачний словник української мови / уклад.: Ковальова Т. В., Коврига Л. П. – Х. : Синтекс. – 2005. – 672 с.
3. Тлумачний словник сучасної української мови від А до Я / уклад. Загнітко А. П. – Донецьк: Бао. – 2008. – 704 с.

Євгенія Калпакчі

АБРЕВІАТУРИ В СУЧАСНИХ ЗМІ: ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Скорочення та аббревіатури як засоби мовної та писемної економії, раціоналізації мовленнєвої діяльності, оптимізації мовотворчих процесів та їх ролі у словотвірних процесах української мови вважаються **актуальною проблемою** сучасного мовознавства. У вітчизняній лінгвістиці аббревіацію досліджували в різних аспектах: фонетичні особливості аббревіатур, їхня формальна структура, причини виникнення та формування складноскорочених слів (Н. Клименко, Л. Каховська, К. Тронь, Н. Хрустик); оформлення граматичного роду абрoutворень, словозміна, участь у словотвірному процесі (Л. Бойченко [1], М. Сердюк); питання аброморфем та аброморфемних утворень (С. Климович, Н. Хрустик); аналіз вживання аббревіатур у різноманітних дискурсах – діловому (О. Мацько, Р. Микульчик [3]), публіцистичному (М. Навальна [4], Г. Шаповалова); міжмовні порівняння скорочень (М. Турчин).

Незважаючи на те, що аббревіатури вже були предметом вивчення вітчизняних лінгвістів як у попередні періоди розвитку української мови, так і на сучасному етапі, вони залишаються ще недостатньо дослідженими.

Інтерес лінгвістів до вивчення аббревіатур невинний. Він визначається, насамперед, роллю цих одиниць у визначеній комунікативній сфері (**ЗМІ**), розмаїттям їх видів і значень.

Мета нашої статті – вивчення змістового наповнення аббревіатур у сучасних ЗМІ.

Об'єкт дослідження – активні процеси сучасного українського словотворення.

Предмет спостереження – семантичні особливості аббревіатурних утворень. Перед собою ставимо **завдання**: систематизувати досліджувані лексеми з погляду їх змістового навантаження; визначити основні галузі людської діяльності, у яких активно функціонують слова, утворені аббревіатурним способом. **Фактичний матеріал нашого дослідження** – 300 аббревіатур, зафіксованих у сучасних ЗМІ.

Серед сучасних лінгвістичних досліджень вивчення особливостей функціонування мови в мас-медійній комунікації виступає на передній план: мас-медійний дискурс

відображає історичну епоху, життя народу, картину національної мови. Бурхливе сучасне буття спричинило активні зміни в технічних засобах інформування та в самій мові.

Об'єктом аббревіації як активного способу сучасної номінації виступають найрізноманітніші вияви об'єктивної дійсності. Аббревіатури вживаються у всіх сферах мовної діяльності, особливо ж вони поширені в публіцистичному, науковому стилях. У структурі кожного стилю вони мають свою специфіку, що полягає в кількісних показниках їх уживання та у функціях, які вони виконують. Використання скорочених лексичних одиниць диктується законами стильової організації мови, на їх відбір впливають специфічні комунікативно-прагматичні установки, що обумовлюються різною комунікативною спрямованістю текстів.

У процесі дослідження зафіксовано 300 аббревіатур. За значенням ці слова поділяються на 6 груп: назви державних, партійних, громадських, профспілкових та інших установ, організацій як України, так і інших держав, назви міжнародних організацій; назви підприємств, навчальних, освітніх, наукових закладів та установ; назви держав та адміністративно-територіальних одиниць, назви осіб за родом діяльності, збірні найменування осіб; назви різних технічних винаходів та пристроїв; назви документів, законодавчих і судових актів. Розглянемо кожен з цих груп окремо.

У процесі аналізу зафіксовано 130 аббревіатур, якими номінуються державні, партійні, громадські, профспілкові та інші установи, організації як в Україні, так і в інших державах. Ця група аббревіатур є найбільшою, що пояснюється насиченням газетних текстів політичними та суспільними новинами. У її межах можна виокремити 8 підгруп. До них належать: назви державних та всесвітніх органів та установ, напр.: *ВР* – *Верховна Рада*, *ВРЮ* – *Вища рада юстиції*, *ГПУ* – *Головна прокуратура України*, *ГСУ* – *Головне слідче управління*, *ДУС* – *Державне управління справами*; назви міністерств і їхніх головних управлінь: *Мінекономрозвитку* – *Міністерство економічного розвитку*, *Мінекономторг* – *Міністерство економіки і торгівлі*, *Міненерго* – *Міністерство енергетики*, *Мінінфраструктури* – *Міністерство інфраструктури*; назви партій, партійних об'єднань в Україні та в інших країнах світу: *БПП* – *Блок Петра Порошенка*, *РПР* – *Республіканська партія Росії*, *УДАР* – *Український демократичний альянс за реформи*, *УРП* – *Українська радикальна партія*; назви державних та всесвітніх організацій: *ЄПО* – *Європейська патентна організація*, *МОЖ* – *Міжнародна організація журналістів*; назви служб, комітетів: *держслужба*, *ДМС* – *Державна міграційна служба*, *ДРС* – *Державна реєстраційна служба*, *ДФС* – *Державна фіскальна служба*, *ОБСЄ* – *Організація з безпеки і співробітництва в Європі*; назви міжнародних союзів: *ЄС* – *Європейський Союз*, *СНД* – *Співдружність незалежних держав*, *СUA* – *Союз українок Америки*; назви фондів: *МВФ* – *Міжнародний валютний фонд*, *ФДМ* – *Фонд державного майна*; назви суспільно-політичних товариств: *ПАТ* – *Публічне акціонерне товариство*, *УКРОП* – *Українське об'єднання патріотів*.

Скорочення, що використовуються у текстах освітньої та суспільної тематики, є досить численними за кількістю (53 аббревіатури). До них належать назви навчальних дисциплін, назви освітніх закладів, наукових організацій, форм підсумкового контролю, підприємств. Напр.: *ВАК* – *Вища атестаційна комісія*, *ВНЗ* – *вищий навчальний заклад*, *ДПА* – *Державна підсумкова атестація*, *ДСШ* – *дитяча спортивна школа*, *ДТЕК* – *Донбаська паливно-енергетична компанія*, *ДУС* – *Комісія допомоги українському студентству*, *ЗНО* – *Зовнішнє незалежне оцінювання*, *лісгосп*, *КНК* – *Комітет науки і культури*, *культустанова*,

НАНУ – Національна академія наук України, НАПрН – Національна академія правових наук, НВК – Навчально-виховний комплекс, НУБіП – Національний університет біоресурсів тощо.

Група аббревіатур на позначення назв різних технічних винаходів та пристроїв містить 40 лексем, напр.: АПО – апарат повільного охолодження, БМП – бойова машина піхоти, ДП – дизельне паливо, ЗОТ – засоби обчислювальної техніки, ЛЕП – лінії електропередач, МЕОМ – мала електронна обчислювальна машина тощо.

Група аббревіатур на позначення назв осіб за родом діяльності, збірних найменувань осіб налічує 41 аброрексему. Серед них, напр.: Генпрокурор – Генеральний прокурор, генсек, головреж, держсекретар, держреєстратор, дипкур'єр, ЛГБТ – лесбіянки, геї, бісексуали, трансгендери, медсестра, медпрацівник, начштабу, політв'язень, політбомонд, політеліта, поп-виконавець, поп-діва, санінструктор, сантехнік, спецкореспондент, спецнабір тощо.

Група аброрексем на позначення назв документів, законодавчих, судових актів містить 25 аббревіатур, напр.: держзамовлення, держоборонзамовлення, ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань, ЗУ – Закон України, КК – Кримінальний Кодекс, КПК – Кримінально-процесуальний кодекс, МБР – Міжнародний блок реформ тощо.

До групи лексем на позначення назв держав та адміністративно-територіальних одиниць належить 11 аббревіатур, напр.: АРК – Автономна Республіка Крим, Бенілюкс – Бельгія, Нідерланди, Люксембург, ДНР – так звана Донецька Народна Республіка, ІДІЛ – Ісламська держава Іраку та Леванату, ЛНР – так звана Луганська Народна Республіка, ОАЕ – Об'єднані Арабські Емірати, так звані ОРДЛО – окремі райони Донецької і Луганської області тощо.

Головну функцію скорочень у тексті – економію мовних засобів – виконують лише узуальні аббревіатури, ті, що міцно утвердились у словниковому запасі мови. Аббревіатури служать своєрідним індикатором для ще не прочитаної статті. Так, якщо в ній зібрані такі номени, як ЄС, ОБСЄ, ФСБ, УКРОП, то мова йде про політику; ЗНО, ЗОШ, НВК – про освіту; РР, ЗМІ – про зв'язки з громадськістю; МОК, УЄФА, ФІФА – про спорт тощо.

Аббревіатури співвідносяться з певними етапами історичного розвитку, відбивають прикмети того часу, коли вони народились, зміни в житті суспільства. Деякі аббревіатури з плином часу видозмінюються, що зумовлено екстралінгвальними чинниками. Пор., напр.: УАН → АН УРСР → АН України → НАНУ.

Багатьом соціальним аббревіатурам властива цілеспрямована, оцінна експресія. У них відображається об'єктивна чи суб'єктивна оцінка мовця, яка може бути позитивною чи негативною. Позалінгвальні чинники можуть змінити конотацію окремих аббревіатур. Негативного емоційно-експресивного забарвлення набули сьогодні такі аббревіатури, як ВУК, НКВС, КДБ, ЧК, які зараз асоціюються з насильством та репресіями. Нові семантичні відтінки, витісняючи старі, накладаються на основне значення аббревіатур, як правило, суспільно-політичної лексики.

Утворення аброрексем досить часто породжує омонімію. Аббревіатури утворюють двочленні або багаточленні омонімічні ряди. Напр., у ряді ПК (пе-ка) міститься два члени: персональний комп'ютер, пожежний кран. Незважаючи на те, що в мові є тенденція до усунення надмірної омонімії, це явище поширене, в газетних текстах зокрема.

Аббревіатури функціонують у багатьох сферах сучасного життя: суспільно-політичній, фінансово-економічній, військово-технічній, науково-освітній, спортивній та церковній.

Сучасні медійні тексти насичені політичними новинами та оцінками, що відображається на відповідному доборі лексичних одиниць. Наприклад: ГПУ, РНБОУ, СБУ.

Зі стрімким розвитком економіки у світі лексика сучасної української мови значно поповнилась аббревіатурами на позначення економічних організацій, процесів, установ : *ВВП, держбюджет, ЕВС – Економічний і валютний союз, ЄВС – Європейська валютна система, ЄІБ – Європейський інвестиційний банк, Нацбанк або НБУ, МВФ, Мінфін, СЕЗ – спеціальна економічна зона, фінвідділ.*

Скорочення використовуються у текстах освітньої тематики: *ВНЗ, ДПА, ЗНО, ІНДЗ, НАНУ, НВК.*

Лексика військово-технічного дискурсу досить поширена на шпальтах щоденних газет. Наприклад : *ДУК, ВПК, ЗСУ, КПП, УНА.*

У спортивних новинах та в рубриках спортивних газет можна зустріти аббревіатури, що належать до цієї сфери: *НОК, НХЛ – Національна хокейна ліга, ЧС – 2018, ФФУ.*

Газетні тексти, присвячені релігійній тематиці, містять аббревіатури: *РПЦ, РУН-віра, УПЦ, УХР.*

У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що змістове наповнення аббревіатур, які функціонують у сучасних ЗМІ, відображає найрізноманітніші галузі людської діяльності. Найчастіше аббревіатури називають державні, партійні, громадські, профспілкові та інші як українські, так і зарубіжні організації та установи, що, очевидно, пояснюється специфікою джерельної бази нашого дослідження. Отже, аббревіатурні скорочення можуть використовуватися в абсолютно різних дискурсах різноманітними соціальними прошарками, що надає цьому способу словотворення універсальності і свідчить про його високу продуктивність.

Перспективу дослідження вбачаємо в порівнянні змістового наповнення аббревіатур та їх особливостей функціонування в сучасних українських ЗМІ та ЗМІ інших мов, зокрема західноєвропейських.

Список використаної літератури

1. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи аббревіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові / Л. М. Бойченко // Мовознавство. – 1982. – № 5. – С. 75 – 80.
2. Девальєр О. М. Аббревіатурні неологізми в текстах газетної публіцистики / О. М. Девальєр // Записки з українського мовознавства : зб. наук. статей. – Одеса : Астропринт, 2009. – Вип. 18. – С. 166 – 173.
3. Микульчик Р. Сучасні українські аббревіатури : перспективи і стан дослідження / Р. Микульчик // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2005. – № 538 : Проблеми української термінології. – С. 11 – 15.
4. Навальна М. І. Нові функціонально-стилістичні вияви відаббревіатурних утворень у мові інтернет-видання «Українська правда» на початку ХХІ ст. / М. І. Навальна // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. пр. Харківськ. нац. педагог. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – Х. : ОВС, 2013. – Вип. 36. – С. 201 – 205.
5. Стишов О. А. Нові аббревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття / О. А. Стишов // Мовознавство. – 2001. – № 1. – С. 33 – 40.

Джерела

6. Урядовий кур'єр. – 2015. – 2017.
7. Освіта України. – 2017.
8. ТСН. Канал “1+1”.